

Abstrakt

Disertační práce pojednává o výslovnostní kodifikaci spisovné češtiny. Zaměřuje se na specifika zkoumání a popisu zvukové roviny jazyka a obecněji na problematiku ortoepické kodifikace, její kritéria, zdroje, vztah k ortografii atp. Rozebírá rovněž historii českého ortoepického zkoumání, podrobně se zabývá zejména prvními kodifikačními snahami, přípravami příruček *Výslovnost spisovné češtiny I* (ed. B. Hála; 1955, 1967) a *Výslovnost spisovné češtiny II* (ed. M. Romportl; 1978) a nově shrnuje i vývoj v oblasti výzkumů české spisovné výslovnosti od 80. let 20. století do současnosti. Těžiště práce spočívá zejména v analýze obsahů významných ortoepických příruček, a to nejen publikací *Výslovnost spisovné češtiny I a II*, ale i prací starších a novějších. Explicitně je upozorňováno na jevy, jejichž hodnocení se postupně proměňovala (např. výslovnost skupin zapisovaných jako *mě* a *sh*, užívání rázu, zjednodušování vybraných souhláskových skupin, znělostní asimilace před jedinečnými souhláskami) nebo jejichž pojetí je z pohledu současné výslovnostní normy problematické. Se vznikem práce je těsně spjata vybudování korpusu *Monolog*, jenž obsahuje nahrávky a ortografické přepisy veřejných projevů profesionálních mluvčích veřejnoprávního Českého rozhlasu a slouží jako jeden z dosud mála zdrojů výzkumu současné výslovnostní normy. Data z tohoto korpusu umožnila provést analýzy vybraných segmentálních jevů, které potvrdily vhodnost budoucích úprav některých ortoepických pravidel, avšak poukázaly také na omezení dostupných korpusových nástrojů. Zpracována byla dále problematika uvádění výslovnosti v českých výkladových slovnících a zkoumány byly také dotazy týkající se zvukové roviny jazyka, které obdržela jazyková poradna Ústavu pro jazyk český AV ČR. Popis nápadných a častých odchylek od spisovné výslovnosti pak vychází z analýz nahrávek různých typů mluvených projevů začínajících studentů herectví. Části věnované kolísání vokalické kvantity a konsonantické znělosti u přejatých slov a vlastních jmen v češtině jsou založeny na výsledcích rozsáhlého výzkumu výslovnostního úzu provedeného v roce 2014. Veškeré závěry, které disertační práce přináší, by měly posloužit při předpokládané budoucí tvorbě publikací zaměřených na aktuální českou spisovnou výslovnost, případně i při vzniku výkladových lexikografických děl.